

ТЕРМІНОЛОГІЯ ПРИРОДНИЧИХ ЗНАНЬ

УДК 800

Марина Блудша

Національний університет «Києво-Могилянська академія»

ГНІЗДО ТЕРМІНІВ НА ПОЗНАЧЕННЯ ЯВИЩ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ МАГНЕТИЗМОМ, ЗА ТЕРМІНОЛОГІЧНИМИ СЛОВНИКАМИ XX СТОРІЧЧЯ

© Блудша М., 2008

Досліджено структурні зміни гнізда термінів, пов'язаних із поняттям магнетизму, протягом XX сторіччя. Розглянуто орфографічні та морфологічні (словотворчі) видозміни цього гнізда, природний його розвиток та вплив зовнішніх чинників.

It was investigated the structural changes of term family related to phenomenon of magnetism within 20th century. It was examined orthographical and morphological transformations of this term family, its natural development and the influence of outer factors.

Мета роботи – дослідити еволюцію гнізда термінів на позначення явищ, пов'язаних із магнетизмом, за термінологічними словниками XX сторіччя.

1. Етимологічна розвідка. Логічно почати з академічного етимологічного словника. Словник фіксує твірне слово нашого термінологічного гнізда **магніт** [діал. *магнес*] та похідні слова *магнетизёр, магнетизм, магнетик, магнетит* [магнит], *магнітик, магнетичний, магнетизувати, магнітити* [магнесувати], *намагнічувати, розмагнічувати(-ся), розмагнічений* [ЕС, с. 355]. Отже, у лексичному гнізді слова **магніт** із 12 похідників 6 слів (із так званими діалектизмами 8) мають інший корінь. Постає питання: як твірне слово **магніт** могло утворити похідники з іншим коренем: *магнетизм, магнетик, магнетит* тощо? Зі словникової статті ми також дізнаємося, що слово **магніт**: «запозичено в давньоруську мову з грецької, форми з голосним **е** [підкреслення наше, М.Б.], пізніше, через посередництво західноєвропейських і латинської мов; гр. Μαγνήτις (λίθος) «магнесійський (камінь), магніт» є прикметниковою формою, пов'язаною з Μαγνησία «Магнесія» (назва півострова й міста)». Постає друге питання: якщо з грецької мови запозичено форми з голосним «**е**» в корені, то чому тепер маємо на цьому місці «**і**»? Не прояснює ситуації й заувага про вплив латинської та західноєвропейських мов, адже ці мови запозичили це слово (та похідники) з літерою «**е**»: *лат. magnēs* (род.в. *magnētis*), *нім. Magnet*, *англ. magnet*, *іт. magnēte*, *ісп. magneto* тощо.

Звернімося до інших джерел. *Етимологічно-семантичний словник української мови* І. Огієнка також подає слово «магніт» із вказівкою на його походження з грецької мови [Огієнко І, с. 19], зазначивши, однак, що грецька мова була лише етимологічним джерелом позики, а історичним джерелом була мова німецька (*Magnet*). У *Стилістичному словникові* (1924 р.) Огієнко подав це слово в іншому написанні: «Магніт – з гр. μαγνήτις, давнє *магнитъ*, в Галичині магнет, магнетний» [Огієнко ІІ, с. 220]. Отже, у грецькій мові маємо Μαγνήτις (λίθος) та Μαγνησία, в обох словах корінь містить літеру **η**. Проте є два варіанти передавання її в українських запозичених словах. І. Огієнко вважав, що відповідний звук в Україні вимовляли лише як **и** [Огієнко ІІ, с. 169]. А Білецький у перекладі Геродота послідовно передає її через **е**. В українському перекладі підручника *Вступ до грецької мови Нового Завіту* Джеймса Светнама також зазначено, що грецький звук **η** українська

мова передає як *е* [Светнам, с. 16]. *Лексикон Словенороський* Памва Беринди містить слово «магнес» [Беринда, с. 221]. *Словник писемної та книжної української мови XV-XVIII ст.* Є. Тимченка фіксує слово макгнесь» із посиланням на *Ключь разумѣнія* І. Галятовського [Тимченко, с. 418]. Отже, давньоукраїнська мова передавала грецьку *η* через *е* – «магнес», а грецьку *γ* – через *г* (в давніших джерелах *кг*). Наприкінці XIX ст., українську фізичну термінологію творено під впливом західно-європейських мов, зокрема німецької, де *Magnet* та інші похідники зберегли латинську орфографію. У *Матеріялах до фізичної термінології* В. Левицького подано 8 українських відповідників до німецьких термінів – *магнет*, *електромагнет*, *магнетний*, *електромагнетний*, *магнетизм*, *магнесувати*, *магнесоване* і *намагнесоване*. Тож вказівка І. Огієнка на німецьку мову як на історичне джерело позичання набуває неабиякої ваги: якщо терміном це слово стало під безпосереднім впливом німецької, то чи так уже важливо, як саме вимовляли в нас грецьку *η*?

Саме в такій формі – *магнет* – функціював цей термін в українській фізичній термінології на зламі XIX–XX сторіч. У цьому можна легко впевнитися вже з назв статей у *Збірнику математично-природописно-лікарської секції* НТШ у Львові: «Електромагнетна теорія світла і філії електричні» В. Левицького (1897), «Електромагнетна теорія лучистого тиснення» В. Кучера (1916), «Із сучасних дослідів над магнетизмом» Р. Цегельського (1916) тощо. Не обійшлося тут і без впливу польської мови, яка «магнесійський камінь» називає *магнесом* (*magnes*) [Огієнко І, с. 19].

Щодо паралельності написання *г/г* у слові *магнет*, пояснення знаходимо в І. Огієнка: «Вимовою звука *г* як *h*, а не *g* українці займають особливе становище серед слов'янського світу. [...] Але сусіди українців знали переважно *г=г* і цю свою вимову почали потроху заціплювати й українцям; від своїх сусідів, особливо від поляків, українці позичили дуже багато слів, а разом з тим і вимову *г=g*» [Огієнко ІІ, с. 96].

Звернімося до загальнономовних українських словників початку й середини XX сторіччя. *Русско-малоросійській словарь* Є. Тимченка (1897) перекладає слово *магнитъ* як *макгнесъ* (і відповідно *макгнетъчнний*, *макгнетъзмъ*), а *намагничивать* як *макгнесуватьи*, *умаггнесуватьи*. У Словнику Грінченка зафіксовано варіанти *магнит* і *магнес*, а також назву процесу – *магнесувати*. (До речі, цікаво, що слово «магнес» в *Етимологічному словнику української мови* подано з позначкою *діал.*). Академічний *Російсько-український словник* А. Кримського і С. Єфремова містить лише *магнет* в усіх наведених похідниках та терміносполуках.

2. Аналіз термінологічних словників. Наявні у словниках¹ терміни зведено в Таблицю. За формально-семантичним принципом, залежно від позначуваного поняття й граматичної категорії, їх поділено на 5 груп: *об'єкт*, *ознака*, *явище*, *процес* (*дієслово*), *процес* (*віддієслівний іменник*). На першому місці стоїть слово, що його автори словника рекомендують до вжитку, далі подано факультативні терміноваріанти. Другорядні терміноваріанти взято у квадратні дужки. Періодизацію розвитку науково-технічної термінології подаємо за М. Ганіткевич та А. Зелізіним, а також Г. Наконечною, а саме: 1848–1917 рр. – стихійне нагромадження термінів; 1917–1921 рр. – пошуки термінологічних варіантів; 1921–1933 рр. – уgruntування наукової термінології; 1933–1990 рр. – під знаком термінологічних Бюлетенів АН УРСР; від 1990 р. і дотепер – термінографічна праця в незалежній державі. Перші два періоди об'єднано, бо до 1917 р. видано лише 2 словники, дотичні до обговорюваної теми.

2.1 Пошуки термінологічних варіантів (1898-1920 рр.). У шести словниках, що припадають на перший період (1898–1920), зафіксовано 5 терміноваріантів: *магнет*, *магнес* (*магнес*), *магнит*, *тягунець* і *морське залізо*. *Магнет* – двічі, *магнет* – 1 раз, *магнес* – 3, *магнес* – 1, *магнит* – 1 раз. Лише 2 словники цього періоду містять слово *магнесовий*. У називанні ознаки теж нема однастайності. У словниках маємо *магнетний/магнетний*, *магнетичний* та *магнітний* (останні 2 варіанти фіксує той самий словник – Вікул, 1918). Водночас всі словники однастайно називають явище *магнетизму*, відмінне хіба що написання (маємо 3 форми з *г*, і 2 – з *г*). Щодо дієслова, то 3 словники з 4 пропонують *магнесувати* (1 варіант – з *г*), 1 словник – *магнетувати*. Найповнішу парадигму слівформ у категорії «процес», переданих дієсловом, містить фізичний словник Олени Курило 1918 р.: *намагнетовувати*,

¹ Нашою джерельною базою були переважно фізичні словники, а також словники природничих наук (з галузей хімії, геології, радіоелектроніки, медицини тощо) і технічні – загалом усі, де тільки можна було натрапити на терміни, пов'язані з поняттям магнетизму. Опрацьовано насамперед усі *присутні* словники фізичної термінології. Решту фахових словників опрацьовано вибірково.

намагнетувати(-ся) і магнетизувати, а також маємо дієприкметник *намагнетованийий*. Терміни, висловлені віддієслівними іменниками, знаходимо лише у трьох словниках: (*на-*)*магнесованє*, *магнетизування*, *магнетизовання*.

2.2 Угрунтування наукової термінології (1921–1932 рр.). Другий, найплідніший період пов'язаний з Інститутом Української Наукової Мови (ІУНМ). У таблиці зафіксовано 13 словників, виданих протягом «золотого десятиріччя», із них 11 видано безпосередньо ІУНМ (пізніше НДІМ¹) або за його участю. В усіх словниках цього періоду на першому місці стоїть термін *магнет* (є єдиний виняток: у технічному словнику В. Дубровського – *магнес*). Лише 1 словник ІУНМ (Ів. Шелудька, 1932²) фіксує варіант *магнет*. Серед периферійних термінів *магнет* бачимо двічі, *магнес* – тричі, *магнес* – 1 раз, *магніт* – тричі (скрізь із посиланням на словник Грінченка); 1 раз маємо також *магнит*. Отже, переважно в термінологічних словниках упродовж 20-х років усталився термін *магнет*. Лише один раз у словниках «золотого десятиріччя»³ бачимо слово *магнетичний* (Дармороси, 1926), у решті випадків на першому місці подано *магнетний*. І навіть у словнику Дарморосів цей випадок є винятковим, бо не узгоджується із зафіксованим там само терміном *електромагнетний*. Прикметник з суфіксом *-ов-* (*магнесовий* та *магнесовий*) містять лише 2 словники. Термін *магнетизм* в усіх словниках зазначеного періоду має незмінну форму. Дієслово на позначення процесу словники «золотого десятиріччя» подають здебільшого як *магнетувати* (5 із 7 словників), крім того маємо *магнесувати* та *намагнетовувати/намагнетувати* (у двох випадках – додатково до *магнетувати*). В одному словнику зафіксовано зворотню дію *розмагнетовувати/розмагнетувати* і в одному маємо віддієслівний іменник *розмагнетовування*. Терміни на позначення процесу, висловлені віддієслівним іменником, зафіксовано лише в 3 словниках (у 2 маємо назву і процесу, і його наслідку). Усі похідники від основних термінів, зафіксовані у словниках цього періоду, мають корінь *магнет*. Загалом словники «золотого десятиріччя» свідчать, що в українській термінології на початок 30-х років усталилися основні терміни на позначення явищ і процесів, пов'язаних із магнетизмом, сформувався повноцінний словотвірний ланцюжок.

2.3 Під знаком термінологічних бюлетенів (1934–1990 рр.) Фізичний термінологічний бюлетень 1935 р.⁴ радикально змінює картину: частину термінів, пов'язаних із поняттям магнетизму, подано у цілком відмінному, порівняно з попередніми роками, написанні: *магніт*, *магнітний*, *магнітити*, *намагнітити/намагнічувати*, проте – *магнетизм*. Автентичне написання зберіг лише термін на позначення явища: *магнетизм*. Непослідовно утворено й похідні терміни від *магнітний*: бюлетень містить варіанти *магнетометр* і *магнітометр(-ія)*, *магнетооптика*, але *магнітограф*, *магнітопровідність*, *магнітоелектричний* тощо. Виробничий бюлетень (1935 р.) втручає фізичному, подаючи терміни *магніт*, *магнітний*, *намагнічуючий* зі спільним коренем «магніт», проте виконавця дії називає *магнетчиком* (до бюлетенів – *магнетувальник*).

Усі наступні термінні словники, видані в СРСР, взоровано за бюлетенями 1934–1935 рр.⁵, а українську термінологію творено згідно з їхніми настановами. Цікаво подивитися, як гніздо колись спільнокореневих слів поділилося на два табори. Отже, з одного боку маємо: (*електро-*)*магніт(-ик)*, *магнітний(-ість)*, *магнітити/намагнічувати*, *намагнічування/намагнічення*, *магнітопровідність*, *магнітометр(-ія)*, *магнітограф*, *магнітооптика*, *магнітоопір*, *магніторозвідка (-розвідування)*, *магнітолог(-ія)*, *магнітофон*, *магнітоелектричний*. З іншого – *магнетизм*, *магнетик*, *магнето*, *магнетон*, *магнетрон*, *магнетометр*, *магнетчик*, *магнетодинаміка*. Перекинчиками-ренегатами між цими двома таборами були, зокрема, вже згадуваний *магні/етограф* (*магнетограф* подає лише *Рос.-укр. словник фіз. термінології для сер. школи 1935 р.*), *магні/етометр* (термін *магнетометр* як паралельний до

¹ НДІМ – Науково-Дослідний інститут мовознавства, пізніше перейменований в Науково-Дослідний інститут мовознавства.

² Цікаво, що інші 4 словники, чий автором чи співавтором був інженер Іван Шелудько, на відміну від цього останнього містять *магнет* і всі похідні від нього терміни з «г».

³ В українсько-російській частині геологічного словника Тукковського. Позаяк у рос.-укр. частині серед українських відповідників російського терміна ми не знаходимо цього варіанту (магнит), то є підстави вважати це просто друкарською помилкою.

⁴ Видання було покликане «виправити націоналістичне шкідництво» в царині фізичної термінології.

⁵ Загалом вийшло 5 термінологічних бюлетенів: медичний (1934), математичний (1934), ботанічний (1935), фізичний (1935) та виробничий (1935).

магнітометра подають 3 із 7 видань: [Фіз. бюлетень, 1935], [Величко, 1961], [Магійко, 1961]), *магні/тооптика* (термін *магнетооптика* подає лише фізичний бюлетень). Як бачимо, словники-наступники бюлетенів навіть перевершують своїх наставників, і там, де бюлетень дозволяє корінь «магнет» (*магнетометр, магнетооптика*), наступники вживають «магніт».

Отже, мусимо констатувати, що провідною тенденцією IV періоду науково-технічної термінології (1933–1990 рр.), що його фактичним джерелом є термінологічні бюлетені 1934–1935 рр., є відверте зросійщення української термінології.

Завважмо, що у словниках, які видавала українська діаспора, терміни, пов'язані з поняттям магнетизму, зберігають своє звичне написання. Прикладом можуть слугувати словник А. Вовка (*Англійсько-український словник вибраної лексики (природничі науки, техніка, сучасний побут)*) / Укл. Вовк А. – Нью-Йорк–Львів, 1998. – 277 с.) і М. Савчука (*Deutsch-Ukrainisches electrotechnisches Wörterbuch = Німецько-український електротехнічний словник.* – Мюнхен: УТПІ, 1981).

2.4. Сплеск термінографічної діяльності в незалежній Україні. Із 11 опрацьованих термінологічних словників цього періоду, у 5 словниках твірним словом гнізда термінів, пов'язаних з поняттям магнетизму, є термін *магнет*; у 6 словниках – *магніт*; 1 словник подає подвійне написання всіх термінів вказаного гнізда. В одному зі словників першої категорії маємо навіть радикальніше нововведення: усі терміни утворено від кореня «магнет». У словниках, що лишилися вірними радянській традиції, помітні однак певні зрушення: у подвійному написанні подано більше слів, ніж раніше [Кочерга, 1998]. У новітньому періоді науково-технічної термінології, позначеному низьким порогом чутливості до чужомовних запозичень, привертає увагу спроба повернути в українську термінологію власномовний відповідник магнета – *тягунець* [Вакуленко, 1996]. Цікаво, що в цьому словнику цей термін сусідує з *магнітом*, а не *магнетом*, як того можна було чекати, а терміна *магнетизм* взагалі нема. У цьому ж словнику натрапляємо на авторські новотвори на додаток до чужомовних чи питомих українських термінів: *післячин*¹ (в'язкість), *магніторозтяг* (магніострикція).

Підсумовуючи, відзначимо, що словники останніх двох десятиліть зрушили справу знеросійщування української термінології з мертвої точки, і це попри брак підтримки з боку українського правопису, що й досі, на жаль, не унормував українське написання чужомовних слів. Матеріал опрацьованих словників останніх двох десятиліть свідчить, що однакостайності в тому, чи бути гнізду термінів, пов'язаних з поняттям магнетизму, знову гніздом (тобто сукупністю **спільнокореневих** слів), поки що немає. Проте приблизно половина словників останнього періоду схильна творити всі терміни згаданого гнізда від одного кореня – *магнет*.

2.5 Висновки. Дослідивши поступ гнізда термінів, пов'язаних із поняттям магнетизму, протягом XX сторіччя і з'ясувавши, у якій формі в українській мові побутувало твірне слово досліджуваних термінів, можемо констатувати зовнішнє втручання в систему гнізда й теперішню його недосконалість. Те, що нині більше половини термінів гнізда мають корінь «магніт» є не природним явищем, умотивованим еволюційним розвитком, а наслідком примусового втручання в українську термінологію на початку 1930-х років. Репресивні термінологічні бюлетені й резолюції комісії НКО «в справі перевірки роботи на мовному фронті» перекреслили кількадесятирічне становлення української термінології, нав'язавши новий принцип термінотворення: «Термін має бути відповідний до загальної мовної політики радянської влади» [пункт 12 з] «Резолюції Комісії НКО для перевірки роботи на мовному фронті в питаннях термінології»; *Українська мова у XX сторіччі*, с. 147]. Що це означає практично, ілюструє приклад гнізда термінів, пов'язаних із поняттям магнетизму. Починаючи від 30-х років XX сторіччя (конкретніше, після фізичного бюлетеня 1934 р.), гніздо перестає, власне, бути гніздом: уподібнившись у написанні до російської мови, терміни вже не утворюють сукупності **спільнокореневих** слів. Частина термінів зберігає корінь *магнет* (лише там, де він є в російській мові), але решта набуває нового – *магніт*.

Від початку 1990-х рр. до термінологічних словників починають повертатися питоми українські терміни та словотворчі моделі. Проте проблему повної реконструкції гнізда досі не розв'язано. Це надзвичайно ускладнює розвиток термінології, адже перед фахівцями й термінологами повсякчас постає проблема, від якої основи утворювати нові терміни. Наше дослідження є спробою розв'язати цю проблему.

¹ Треба завважити, що у старих словниках це слово було синонімом до теперішнього «післядія».

1. Етимологічний словник української мови в семи томах / Мельничук О., Білодід І., Коломієць В., Ткаченко О. – Т. 3 (Кора – М) – К.: Наук. думка, 1989. 2. Огієнко І. Етимологічно-семантичний словник української мови: У 4 т. – Вінніпег, 1979–1995. 3. Огієнко Ів. Український стилістичний словник. – Львів: Друкарня НТШ, 1924. – 496 с. 4. Светнам Дж. Вступ до грецької мови Нового Завіту (у перекладі У. Головач). – Львів: Вид-во Львівської Богословської академії, 1995. – 400 с. 5. Беринда Памво – <http://litopys.org.ua>. 6. Тимченко Є. Матеріали до словника писемної та книжної української мови XV–XVIII ст. – К.–Нью-Йорк, 2002. – Книга 1. – 512 с. 7. Тимченко Є. Русско-малоросійській словарь. – К., 1897. – Т. 1 (А–О) – 267 с. 8. Словарь української мови / Зібрала редакція журналу «Кіевская старина». – К., 1908. – Т.2 (З–Н). 9. Російсько-український словник / За ред. Кримського А. і Єфремова С. (Електронна версія) – К.: К.І.С., 2007. 10. Ганіткевич М., Зелізний А. Досягнення в опрацюванні української науково-технічної термінології // Науково-технічне слово. – Львів, 1993. – Ч. 1. – С. 41–56. 11. Наконечна Г. Українська науково-технічна термінологія: Історія і сьогодення. – Львів: Кальварія, 1999. – 110 с. 12. Кочерга О. Магнет чи магніт? Спроба об'єктивного аналізу // Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології» – 1998. – № 336. – С. 172–174. 13. Українська мова у ХХ сторіччі: історія лінгвоциду: Документи і матеріали / Упорядники Масенко Л., Кубайчук В., Демська-Кульчицька О. – К.: ВД КМА, 2005. – 399 с.

Словники: 1. Левицький В. Матеріали до фізичної термінології. Ч.3 Магнетизм, електричність і електротехніка // Зб. математично-природописно-лікарської секції НТШ. – 1898. – Т. 3. – Вип. 2. – С. 1–13. 2. Дубняк К. Російсько-український словничок термінів природознавства і географії. – Кобеляк, 1917. – 40 с. 3. Словник української фізичної термінології (проект) // Уклала О. Курило. – К.: Вид. Терм. Ком. Від. Природн. Наук Укр. Наук. Т-ва, 1918. – 133 с. 4. Вікул Є. Російсько-український словничок термінів фізики і хімії. – Гадяч, 1918. – 40 с. 5. Фізична термінологія (російсько-українська). Уложив педагогічний гурток слухачів Вінницького учительського інституту. – Вінниця: Друкарня Й. Файнгольда, 1918. – 32 с. 6. Галин М. Російсько-український медичний словник. Матеріали до Укр. мед. термінології – К.: Губ. Відділ Охорони Народнього Здоров'я, 1920. – 144 с. 7. Словник хемичної термінології (проект) // Уклала О. Курило. – К.: ДВУ, 1923. – 142 с. 8. Словник геологічної термінології (проект) // Уклав Тутковський П. – К.: ДВУ, 1923. – 202 с. 9. Дубровський В. Російсько-український технічний словник. – К., 1926. – 104 с. 10. Дармороси М. і Л. Словник технічної термінології. – К.: Горно, (без року) – 292 с. (Передмову датовано 1.11.1926 р.) 11. Словник технічної термінології (загальний) (проект) // Уклали Шелудько Ів. та Садовський Т. – К.: ДВУ, 1928. – 588 с. 12. Словник природничої термінології (проект) // Уклав Полонський Хв. –Х.-К.: ДВУ, 1928. – 262 с. 13. Словник технічної термінології (Електротехніка) // Уклав Шелудько Ів. – К.: ДВУ, 1928. – 248 с. 14. Кисільов В. Медичний російсько-український словник. – Х.: ДВУ, 1928. – 142 с. 15. Тимковський В. Словник радіо-термінології російсько-український для технікумів, трудишкіл, ФЗУ і радіоаматорів. – Миколаїв: Секція наукових робітників, 1930. – 52 с. 16. Словник гірничої термінології (проект) // Уклали Василенко П. та Шелудько Ів. – Х.: Радянська школа, 1931. – 142 с. 17. Практичний словник виробничої термінології // Уклав Шелудько Ів. – Х.: Радянська школа, 1931. – 110 с. 18. Словник фізичної термінології (проект) // Зредагував Фаворський В. – Х.: УРЕ, 1932. – 214 с. 19. Шелудько Ів. Радіословник (українсько-російський). – Х.-К.: Транспорт і зв'язок, 1932. – 93 с. 20. Фізичний термінологічний бюлетень. – К.: Вид-во ВУАН, 1935. – № 4. – 81 с. 21. Виробничий бюлетень. – К.: Вид-во ВУАН, 1935. – №5. – 79 с. 22. Російсько-український словник фізичної термінології для середньої школи. – Х.: Радянська школа, 1935. – 146 с. 23. Словник медичної термінології // Уклали Кириченко І. та ін. – К.: Держмедвидав, 1936. – 220 с. 24. Російсько-український фізичний словник // Уклали Гейченко В., Жмудський О., Кузьменко П., Майборода Є. – К.: Вид-во АН УРСР, 1959. – 212 с. 25. Російсько-український геологічний словник // Уклали Головащук С., Соколовський І. – К.: Вид-во АН УРСР, 1959. – 280 с. 26. Російсько-український гірничий словник // Уклали Ковиуля О., Гармаш М., Зільбан М. – К.: Вид-во

АН УРСР, 1959. – 271 с. 27. Російсько-український електротехнічний словник // Уклали Величко Ю., Соболевський К., Ковальчук-Іванюк Ю., Карпенко В., Рурський Г., Косенко М. – К.: Вид-во АН УРСР, 1961. – 534 с. 28. Русско-украинский технический словарь // Составили Матийко Н., Матийко А., Родзевич Н., Гнатюк Г., Матвиенко А. – К.: Гостехиздат УССР, 1961. – 648 с. 29. Короткий геологічний словник-довідник // Уклад Вишняков В. – К.: Радянська школа, 1962. – 112 с. 30. Фізичний словник / Уклад. Біленко І. – К.: Вища школа, 1979. – 336 с. 31. Sawczuk M. *Deutsch-Ukrainisches elektrotechnisches Worterbuch* = Німецько-український електротехнічний словник. – Мюнхен: УТГІ, 1981. – 644 с. 32. Англійсько-український словник вибраної лексики (природничі науки, техніка, сучасний побут) / Укл. Вовк А. – Нью-Йорк–Львів, 1998. – 277 с. (перевиданий Вибірковий англійсько-український словник з природознавства, техніки і сучасного побуту / Укл. Вовк А. – Ч.1: А–М. – Нью-Йорк: Т-во укр. інженерів Америки, 1982. – 210 с.). 33. Російсько-український технічний словник / Укл. Коновалюк Д. – Луцьк: Візор, 1993. – 1048 с. 34. Російсько-український словник геологічних термінів / Укл. Ципко О. та ін. – Чернігів: Десна, 1993. – 424 с. 35. Російсько-український словник фізичних термінів / За ред. Лисковича О. – К.: Вища школа, 1994. – 311 с. 36. Російсько-український та українсько-російський словник з радіоелектроніки / Укл. Рицар Б. та ін. – Львів: Логос, 1995. – 608 с. 37. Англо-український електротехнічний словник / Укл. Чабан В. – Львів: Вид-во ДУ «Львівська політехніка», 1996. – 256 с. 38. Вакуленко М. Російсько-український словник фізичної термінології / За ред. Вакуленка О. – К.: Нац. ун-т ім. Шевченка, 1996. – 235 с. 39. Словник фізичної лексики: Українсько-англійсько-німецько-російський / Укл. Козирський В., Шендеровський В. – К.: Рада, 1996. – 932 с. 40. Російсько-українсько-англійський науково-технічний словник / Укл. Карачун В. та ін. – К.: Техніка, 1997. – 532 с. 41. Російсько-український словник наукової і технічної мови: Термінологія процесових понять / Укл. Войналович О., Моргунок В. – К.: Вирій-Сталкер, 1997. – 254 с. 42. Російсько-український науково-технічний словник / Укл. Перхач В., Кінаш Б. – Львів, 1997. – 456 с. 43. Російсько-український словник наукової термінології: Математика. Фізика. Техніка. Науки про Землю та Космос / Укл. Гейченко В. та ін. – К.: Наук. думка, 1998. – 888 с. 44. Словник російсько-український політехнічний / Укл. Підлипенський В., Петренко В. – Ірпінь: ВТФ «Перун», 2000. – 486 с.